

MOMENTOPNAMEN

CLAUDIO MAGRIS BIJ DE BEZIGE BIJ

Donau
Blindelings
U begrijpt dus
Het museum van oorlog

Claudio Magris

Momentopnamen

VERTAALD DOOR
LINDA PENNINGS

2019
DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright © 2016 Claudio Magris
All rights reserved
Copyright Nederlandse vertaling © 2019 Linda Pennings
Oorspronkelijke titel *Istantanee*
Oorspronkelijke uitgever La nave di Teseo, Milaan
Omslagontwerp bij Barbara
Omslagillustratie Eredi Luigi Ghirri
Foto auteur Yuma Martellanz
Vormgeving binnenwerk Perfect Service, Schoonhoven
Druk Bariet Ten Brink, Meppel
ISBN 978 94 031 5000 0
NUR 302

debezigebij.nl

Voor mijn vader en moeder

Inhoud

De duif en de dubbelkoppige adelaar	11
De kroegbaas en zijn oorlog	13
Zogenaamd dood	15
Dertienduizend achthonderdnegeenzeventig avonden	17
In de galerie van Castelli	19
Zijn met of gaan met?	21
(Open?) stel op het congres	24
Kleuren vergeten	29
Heilig en profaan	32
In getallen denken	34
Een volle zaal voor niemand	37
Groepsportret met slapende jurist	40
We gaan praten	43
De bankiers en de duivel	46
Verweesde embryo's	49
Een omgekeerd hoofd van Medusa	52
De vloek van het groene nummer	54
Polygamistentoeslag en vrijgezellenbelasting	59
Laat de kinderen tot mij komen	61
Plassen tegen de wind en tegen de wet	64
Het menu van de Revolutie	68
Op het steenstrand	73

Een nieuwe schrijver: de censor	76
De Muur zal nog jaren bestaan...	80
Kreupele verzen uit het hiernamaals	83
De zwerfhond en een model	84
Aan de kust	86
De plek waar het hart zwijgt	89
Op het spoor	92
Heilige uren	95
Een roos van zaligen	97
Drek van de duivel	100
De mooie zomer	103
Schrijven, verboden toegang	105
Weg met de armen	108
Het juiste woord uit de verkeerde mond	110
Leeuw van de zee	113
De steen van Jens	116
Stille scènes uit een huwelijk	120
Alles goed	123
Aan het loket	125
Frecciabianca	127
Graffiti	129
Reclame, een grootse vastenpreek	131
Het strand van beroemdheden	133
De zonde van verbittering	135
Onvertaalbaar	138
Selfie	140

Momentopname

...wordt gemaakt met zeer korte sluitertijd
en zonder gebruik van statief...

Salvatore Battaglia,

Grande dizionario della lingua italiana

De duif en de dubbelkoppige adelaar

In het stadspark van Triëst, aan de voet van een vrouwenbeeld dat een halfnaakt Italië voorstelt met een dubbelkoppige adelaar op haar schouders – symbool van het Habsburgse Oostenrijk, in de Eerste Wereldoorlog neergehaald en een soort kostelijk wildbraad geworden voor in de pan –, ligt een dode vrouwtjesduif. Ze ligt languit, met haar pootjes in de lucht; één oog, dik van gestold bloed, hangt half uit de oogkas. Vanonder een struik komen zes of zeven duiven tevoorschijn die netjes op een rij naderbij huppen; ze bespringen haar beurtelings, de een na de ander, en terwijl de rest toekijkt bestijgen ze haar met wild klappende vleugels en snavels die voortdurend open- en dichtgaan. De necrofiele verkrachting duurt telkens maar kort, het is duidelijk dat duiven snelle minnaars zijn; ter compensatie sluit er soms weer een achter aan om na enkele seconden, als hij weer aan de beurt is, de handeling te herhalen. Er zijn duiven die, alvorens het steeds gehavender en vormelozer lichaam te verlaten, hun nek naar voren steken en fel aan de roerloze, toegetakelde kop pikken, vooral aan het kapotte oog, dat alsmaar papieriger wordt. Na enkele minuten verwijdert het groepje zich om tussen de viooltjes te verdwijnen. Eén duif treu-

zelt en blijft staan, wantrouwig rondkijkend met een uit-
puilend oog dat net zo star is als dat van het kadaver.

17 april 1999

De kroegbaas en zijn oorlog

Zelfs in de kroegen wordt gesproken over de oorlog in Servië, en daarmee over oorlog in het algemeen. Ook de baas van een kroeg aan de voet van de San Giusto-heuvel, in Triëst, doet vanachter de toog zijn zegje. Hij heeft eveneens oorlog gevoerd, in '44-'45, maar hij zou eigenlijk niet kunnen zeggen voor en tegen wie. Hij was gearresteerd door de Duitsers, die hem na enkele maanden gevangenschap de keuze boden tussen deportatie naar Duitsland of samenwerking. Toen hij voor de tweede oplossing had geopteerd – je kunt alleen de minst slechte kiezen, zegt hij, nooit de beste – werd hij ergens geplaatst om een spoorlijn te bewaken, samen met een paar anderen en met name een worstenmaker uit Rome, die hem had geleerd bij welke temperatuur verschillende vleeswaren bewaard moeten worden.

Langs dat spoor was niets gebeurd; alleen had hij een keer een vrouw met een loodzware koffer geholpen het spoor over te steken en het steile talud aan de andere kant te beklimmen. Maar soms werd er 's avonds door partizanen geschoten op hun kazerne, die ook een *osmiza* was, zoals een huiskroeg in de Karst wordt genoemd. Gelukkig had de worstenmaker een machinegeweer waarmee hij erop los schoot; zelf gooide hij alleen een paar handgranaten

uit het raam, maar blindelings, van achter uit de kamer, om geen doelwit te zijn en niet te zien waar de bommen terecht kwamen. Zodra de partizanen zich tegen de ochtend terugtrokken, gingen zij iets koken en een paar uur slapen. Toen hij gevangengenomen was door de partizanen, die de kazerne-*osmiza* uiteindelijk hadden veroverd, en geboeid naar een commandopost in Slovenië werd overgebracht, was hij herkend door de vrouw die hij had geholpen het spoor over te steken; hij werd vrijgelaten en bij de partizanen ingelijfd om in de keuken te werken, waar hij ook de beginselen van zijn latere beroep als kroegbaas had geleerd.

Hij is een menslievende man, met een instinctief gevoel voor solidariteit met de ander. Bij de plechtige begrafenis van drie in Mostar vermoorde journalisten van de RAI in februari 1994, in de kathedraal van San Giusto, was de grootste krans van hem, terwijl hij hen nooit had ontmoet. Zomaar, uit menslievendheid: 'Ik kan hun geen glaasje aanbieden, vandaar...' Als ik hem vraag of er tijdens de beschietingen van dat huis waar de Duitsers hen geplaatst hadden ooit iemand was gedood, antwoordt hij, verbaasd door de vraag, 'Welnee!' Maar hij zou ook niet verontwaardigd zijn als dat wel iemand, en misschien hemzelf, was overkomen. Sterven behoort tot de onvermijdelijke risico's van het leven. Zoals een Poolse schrijver, Stanisław Lec, heeft gezegd – die hij niet gelezen heeft maar met wie hij het, zonder het te weten, roerend eens zou zijn –, leven is per definitie gevaarlijk, wie leeft die sterft.

5 mei 1999

Zogenaamd dood

In een overvolle zaal, in Boedapest, is een letterkundig congres aan de gang. Op een zeker moment klinken er in de menigte gealarmeerde stemmen die om een dokter roepen. Een oude man, gekleed in een blauw pak en een wit overhemd met stijve kraag, hangt lijkleek en bewusteloos achterover in een stoel. Er worden ramen geopend, iemand belt een ambulance, de man wordt naar een aangrenzende ruimte gedragen en op een bank gelegd. Op het podium kijken organisatoren en sprekers elkaar bedremmeld aan en weten niet wat te doen, heen en weer geslingerd tussen respect voor het leven en dus de (mogelijke) dood, hun plicht jegens het publiek, de automatische impuls om iets wat eenmaal begonnen is ook tot een einde te brengen, ijdelheid om hun eigen boek te horen prijzen en, bij ieder afzonderlijk, angst om net aan het woord te zijn als misschien het ergste zou gebeuren en dan voor onheilsbrenger door te gaan. Waarschijnlijk wordt er stilletjes gehoopt dat als het echt moet gebeuren, het niet daar zal gebeuren, maar elders, in het ziekenhuis, liefst de volgende dag.

Geruststellende berichten uit de andere ruimte, eerst nog voorzichtig maar allengs positiever, geven aanleiding

om het werk te hervatten, dat na enig ongemak steeds vrijer en briljanter verloopt en met de verwachte voldoening wordt afgerond. Na afloop van het congres is er een rijkelijk voorzien buffet in een andere zaal, die binnen een paar minuten is gevuld met drommen mensen die zich onbehouden volproppen. In dat gedrang wordt men plotseling ook de oude man gewaar die kort daarvoor nog stervende leek maar inmiddels volkomen is hersteld – waarschijnlijk van een te lage bloedsuikerspiegel – en die zich staande tegoed doet aan gevulde flensjes en stukken worst, heen en weer geduwd door de menigte met handen vol glazen en kartonnen bordjes.

Een van de sprekers bekijkt hem met een fronsende blik, misschien ontstemd omdat zijn lezing onderbroken is door een kwaaltje van niets; om met recht een schrijver als hij te onderbreken moet er een serieuze reden zijn, bijvoorbeeld iets wat daadwerkelijk te maken heeft met de dood of tenminste de kans daarop, niet met een onbetekenende klacht die geenszins opweegt tegen het belang en het gewicht van zijn boeken. De dood zou niet zo onbetrouwbaar moeten zijn. In elk geval kan er niet tweemaal in korte tijd medeleven worden opgebracht; als de oude man nu zou doodgaan, met dat stuk chocoladetaart in zijn hand, zou hij de gemoederen heel wat minder in beroering brengen dan twee uur geleden. Zo zou het voor een bekende persoonlijkheid ook grote pech zijn geweest om vlak na Versace en Lady Diana te overlijden, toen door de overdaad aan hartenroerselen de voorraad traanvocht voor enige tijd was uitput.

14 juni 1999

Dertienduizend achthonderdnegeenzeventig avonden

De Duitse bankier Hilmar Kopper verlaat na achtendertig jaar huwelijk zijn vrouw Irene om verder te gaan met Brigitte Seebacher, de weduwe van Willy Brandt. Daar zou niets over te zeggen zijn als de bankier, voorzitter van de raad van toezicht van de Deutsche Bank, niet onbedoeld een lachwekkende rechtvaardiging voor het verlaten van de echtelijke woning had aangevoerd: in plaats van te zwijgen – het is immers een zaak van hem en zijn vrouw – of hooguit te zeggen dat zijn relatie met mevrouw Irene geëindigd is, zoals dat ook met hechte en langdurige relaties kan gebeuren en gebeurt en waarvan je de consequenties moet aanvaarden, verklaart hij: ‘Ik wil kunnen doen wat ik wil en eindelijk vrij zijn. En als ik ’s avonds geen zin heb om te eten, wil ik ook niet eten.’

Arme voorzitter, wat een erbarmelijk leven moet hij tot nu toe hebben geleid, als hij achtendertig jaar heeft gewacht om in verzet te komen, als hij zonder morren 13.879 avonden brokken heeft geslikt die hij moeilijk kon verkroppen. Het is te hopen dat hij in zijn hoog verantwoordelijke bankfunctie krachtadiger optreedt. Als mevrouw Irene zo’n kwelgeest was en hij dat niet tijdig heeft opgemerkt, beschikt de voorzitter kennelijk over weinig

ervaring met vrouwen en de liefde. En nog minder als zij dat niet was en hij dus niets begrijpt van het avontuur, de vrijheid, het spel, het risico en de intensiteit van een gedeeld bestaan, de liefdevolle vertrouwdheid die allengs groeit, de odyssee van samen leven, slapen, ouder worden en vooral de wereld ontdekken en omarmen. De onervaren voorzitter kan kennelijk zijn bestaan niet delen zonder te gehoorzamen en wanneer hij zich onverwachts vrijwaant, stampst hij als een kind met zijn voeten en dreint: ik wil, ik wil, ik wil! Maar wie garandeert dat mevrouw Brigitte Seebacher hem niet evenzeer zal volstoppen, als hij zo meegaand is?

De suikerzoete uitspraken van de laatste, over liefde op het eerste gezicht en het leven dat zo mooi is, beloven niet veel goeds. En toch is Brigitte Seebacher de vrouw geweest van Brandt, de man die het nazisme heeft bevochten en in het getto van Warschau heeft geknield... Wat schrijft Baudelaire in zijn *Bloemen van het kwaad*, waar hij spreekt over Andromache, de weduwe van de Trojaanse held Hector, over haar leven als gevangene en balling na de val van Troje en over haar nieuwe verbintenis met de bescheiden Helenus? 'Ach wee, nu vrouw van Helenus en voorheen Hectors bruid!'

19 juli 1999